

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. balandžio 4 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės (pranešėja), Artūro Driuko ir Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „Iksados“ gamybinio ir techninio centro ir atsakovo Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. liepos 4 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „Iksados“ gamybinio ir techninio centro ieškinį atsakovui Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos dėl nuostolių atlyginimo ir atsakovo Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos priešieškinį ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „Iksados“ gamybiniam ir techniniam centrui dėl susitarimo pripažinimo niekiniu ir negaliojančiu.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl sutarčių aiškinimo taisyklės, niekinių sandorių negaliojimo teisines pasekmes reglamentuojančių materialiosios teisės normų, taip pat proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodinėjimo taisyklės bei draudimą apeliacinės instancijos teismui išeiti už apeliacinio skundo ribų, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė patikslintu ieškiniu prašė pripažinti jos ir atsakovo 2008 m. gegužės 30 d. sudarytos nuomos sutarties nutraukimą neteisėtu, priteisti iš atsakovo 201 138,21 Eur tiesioginių nuostolių atlyginimo, 100 000 Eur netiesioginių nuostolių (negautų pajamų) atlyginimo, 16 002,57 Eur kompensacinių palūkanų, 5 proc. dydžio procesines palūkanas ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė nurodė, kad šalis 2008 m. gegužės 30 d. sudarė 5 gaisrinių automobilių kombinuoto judesio kopėčių „Iveco Magirus DLK 37 CS“ ant bazinės važiuoklės „Iveco Eurocargo 160E30“ (toliau – ir kopėčios, automobiliai) nuomos sutartį (toliau – ir Nuomos sutartis). Atsakovui pasiūlius, šalis 2018 m. liepos 5 d. sudarė papildomą susitarimą (toliau – ir Susitarimas) pratęsti Nuomos sutartį joje nustatytais sąlygomis iki 2024 m. Atsakovas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – ir VRM) 2019 m. sausio 14 d. nurodymu (išvada), 2019 m. vasario 7 d. raštu nutraukė Nuomos sutartį prieš terminą – nuo 2019 m. vasario 11 d. Sutarties nutraukimą ieškovė vertina kaip neteisėtą, mano, kad Nuomos sutartis galėjo būti nutraukta tik teismo sprendimu (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 6.217 straipsnio 4 dalis).
4. Nuomos sutartini šalis susitarė, kad atsakovas grąžins ieškovei suremontuotas, techniškai tvarkingas, sukomplektuotas kaip ir Nuomos sutarties pasirašymo dieną kopėčias kartu su visais pagerinimais, kurie negali būti atskirti nuo automobilio, nepadarius jam žalos, ir tokios būklės, kuri atitinka natūralų automobilių nusidėvėjimą. Šiekiant įvertinti techninę grąžintinių kopėčių būklę, buvo pasitelkti tretieji asmenys, šie nustatė kopėčių trūkumus. Ieškovei pasiūlius atsakovui savo sąskaita pašalinti nustatytus kopėčių trūkumus arba kompensuoti ieškovei padarytą žalą, atsakovas šios pareigos neįvykdė ir 2019 m. gegužės 22 d. grąžino ieškovei kopėčias tokias, kokios jos buvo techninio kopėčių įvertinimo metu.
5. Ieškovė nurodė dėl atsakovo neteisėtų veiksmų patyrusi 201 138,21 Eur tiesioginių nuostolių (100 664,09 Eur kompensacija už nustatytus kopėčių (įrangos) trūkumus ir apgadinimą; 100 474,12 Eur kopėčių nuomos mokestis už laikotarpį nuo Nuomos sutarties nutraukimo iki kopėčių faktinio grąžinimo), taip pat 1 888 807,63 Eur žalos negautų pajamų (už kopėčių nuomą iki Nuomos sutartyje nustatyto nuomos termino pabaigos) formą. Atsižvelgdama į tai, kad atsakovas yra biudžetinė įstaiga, ieškovė nurodė reikalaujanti tik 100 000 Eur žalos negautų pajamų formą atlyginimo.
6. Atsakovas Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos su ieškiniu nesutiko, priešieškiniu prašė pripažinti 2018 m. liepos 5 d. Susitarimą niekiniu ir negaliojančiu nuo jo sudarymo momento.
7. Atsakovas nurodė, kad Nuomos sutartis su ieškove buvo sudaryta atlikus supaprastinto atviro konkurso „Gaisrinės automobilinės kombinuoto judesio kopėčios“ pirkimo procedūras. Atviro pirkimo konkurso sąlygose buvo nustatyta, kad perkančioji organizacija nuomosis prekes 60 mėn. su galimybe pratęsti sutartį vieną kartą tokiam pačiam laikotarpiui. Skelbime apie pirkimą taip pat nurodyta sutarties trukmė 60 mėn., nustatyta, kad Nuomos sutartis gali būti pratęsta vieną kartą 60 mėn. laikotarpiui. Pirmą kartą Nuomos sutartis šalių susitarimu buvo pratęsta 2013 m. liepos 5 d. papildomu susitarimu. 2018 m. liepos 5 d. Susitarimu šalis antrą kartą pratęsė Nuomos sutartį tokiais pačiais sąlygomis tokiam pačiam terminui.

8. Viešųjų pirkimų taryba, atlikusi Nuomos sutarties pratęsimo procedūrų vykdymo atitikties Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymui (toliau – ir VPI) ir (ar) su jo įgyvendinimu susijusiems teisės aktams neplaninį vertinimą, 2019 m. sausio 14 d. vertinimo išvadoje konstatavo, kad atsakovas, antrą kartą pratęsdamas Nuomos sutartį 60 mėn. terminui, pažeidė VPI 89 ir 17 straipsnius, nes dėl tokio Nuomos sutarties pratęsimo turėjo būti atliekama nauja pirkimo procedūra. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Korupcijos prevencijos ir vidaus tyrimų skyrius 2019 m. sausio 14 d. tarnybinio patikrinimo išvadoje „Dėl PAGD pareigūnų veiksmų“ pasiūlė imtis priemonių Nuomos sutarčiai (jos pratęsimui trečiam laikotarpiui) nutraukti. Taigi, Susitarimas yra niekinis sandoris, prieštaraujantis imperatyviosioms normoms (VPI 17 straipsnio 1, 2 dalys, 89 straipsnis). VPI 90 straipsnio 1 dalyje nurodytais atvejais sutartis gali būti nutraukta perkančiosios organizacijos sprendimu, nesikreipiant į teismą.
9. Atsakovui priėmus sprendimą nutraukti Nuomos sutartį, baigėsi ir sutarties šalių sutartinių įsipareigojimų vykdymas. Jau 2019 m. vasario 11 d. atsakovas ieškovę raštu informavo, kad atsakovo direktoriaus įsakymu yra sudaryta automobilių grąžinimo komisija, kuriai suteikti visi reikiami įgaliojimai grąžinant automobilius, nuomojami automobiliai yra nebenaudojami. Ne atsakovas, o būtent ieškovė dėsė atsiimti kopėčias, todėl ieškinio reikalavimas sumokėti nuomos mokesčių už laikotarpį, kai, nutraukus Nuomos sutartį, atsakovas nuomojamais automobiliais nesinaudojo ir buvo parengęs kopėčias grąžinti, nėra pagrįstas. 2019 m. gegužės 22 d. nuomos kopėčios buvo perduotos abiem šalims pasirašius perdavimo–priėmimo aktus. Ieškovė perdavimo ir priėmimo metu ir perdavimo–priėmimo akte nepareikšė jokių pretenzijų ir reikalavimų dėl perduodamų kopėčių būklės ar kokybės, t. y. sutiko, kad kopėčių būklė atitinka Nuomos sutarties reikalavimus.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

10. Vilniaus apygardos teismas 2021 m. rugpjūčio 17 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies: pripažino, kad ieškovės ir atsakovo 2008 m. gegužės 30 d. sudaryta Nuomos sutartis nutraukta neteisėtai; priteisė ieškovei iš atsakovo 201 138,21 Eur tiesioginių nuostolių atlyginimo, 100 000 Eur netiesioginių nuostolių (negautų pajamų) atlyginimo, 11 892,98 Eur kompensacinių palūkanų, 5 proc. procesines palūkanas ir 2735,96 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo; atsakovo priešieškinį atmetė.
11. 2021 m. spalio 5 d. papildomu sprendimu Vilniaus apygardos teismas ieškovei iš atsakovo papildomai priteisė 3472,27 Eur žyminio mokesčio.
12. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad 2008 m. gegužės 30 d. tarp ieškovės ir atsakovo buvo sudaryta Nuomos sutartis Nr. 35-32 dėl 5 gaisrinių automobilių kombinuoto judesio kopėčių „Iveco Magirus DLK 37 CS“ ant bazinės važiuoklės Iveco Eurocargo 160E30“ 60 mėnesių terminui. Nuomininkas (atsakovas) už gaunamus laikinai valdyti ir naudoti automobilius (kopėčias) įsipareigojo sumokėti 6 868 592 Lt su PVM sutarties kainą. Nuomos sutarties 46 punkte šalys susygo, kad ši sutartis abipusiu šalių sutarimu gali būti pratęsta tokiu pačiu laikotarpiu tomis pačiomis sąlygomis. Ieškovė ir atsakovas 2013 m. liepos 5 d. sudarė papildomą susitarimą, kuriu pratęsė 2008 m. gegužės 30 d. Nuomos sutartį 60 mėn. tomis pačiomis sąlygomis. 2018 m. liepos 5 d. atsakovo siūlymu buvo sudarytas susitarimas dar kartą pratęsti Nuomos sutartį joje nustatytais sąlygomis, nuomos terminas nustatytas iki 2024 m.
13. Nuomos sutarties 40 punkte šalys susitarė, kad nuomininkas privalo grąžinti automobilius nuomotojui ir perduoti visus su tuo susijusius dokumentus per 3 darbo dienas nuo sutarties pasibaigimo ar nutraukimo dienos. 41 punkte šalys susygo, kad automobilių grąžinimą ir vietą nurodo nuomotojas iki sutarties galiojimo pabaigos likus 2 mėnesiams. Nuomos sutarties 42 punkte nustatyta, kad nuomininkas privalo perduoti automobilius suremontuotus, techniškai tvarkingus, tokios pačios komplektacijos kaip ir sutarties pasirašymo dieną, kartu su visais pagerinimais, kurie negali būti atskirti nuo automobilių nepadarius jiems žalos, ir tokios būklės, kuri atitinka natūralių automobilių nusidėvėjimą. Prie natūralaus nusidėvėjimo nėra priskiriama kėbulo įlenkimai, ryškūs įbrėžimai, salono dangos įplėšimai, pradeiginimai, dėl intensyvaus automobilio plovimo atsiradęs dažų sluoksnio nusidėvėjimas, dėl neteisingo naudojimosi, valymo ar plovimo atsiradę kėbulo, stiklų subraižymai, sulaužyti dekoratyviniai ratų gaubtai, neveikiantys prietaisai ir mechanizmai ir pan. Nuomos sutarties 43 punkte šalys susygo, kad jei grąžinamų automobilių būklė neatitinka sutartyje nurodytų reikalavimų, nuomininkas privalo savo sąskaita pašalinti automobilių defektus, atsiradusius dėl jo kaltės, ir atlyginti išlaidas nepriklausomam ekspertui, kuris savo raštiškoje ataskaitoje patvirtina, kad automobilio defektai viršija normalaus automobilių nusidėvėjimo lygį.
14. Nuomos sutarties 48 punkte nustatyta, kad sutartis gali būti nutraukta bet kurios iš šalių valia, apie tai prieš 30 kalendorinių dienų iki sutarties nutraukimo informuojant kitą šios sutarties šalį, jeigu kita šalis padarė esminį šios sutarties pažeidimą. Byloje nėra ginčo, kad ieškovė esminio sutarties pažeidimo nepadarė.
15. 2019 m. vasario 7 d. raštu dėl Nuomos sutarties nutraukimo Nr. 9.4-349(1.20) atsakovas pranešė ieškovei, kad inicijuoja susitarimo nutraukimą šalių sutarimu, nutraukiant Nuomos sutartį prieš terminą – nuo 2019 m. vasario 11 d., pateikė susitarimo dėl 2008 m. gegužės 30 d. Nuomos sutarties Nr. 35-32 nutraukimo projektą. Atsakovas, nutraukdamas Nuomos sutartį, vadovavosi Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2019 m. sausio 14 d. nurodymu (išvada). Nuomos sutartis buvo nutraukta prieš terminą nuo 2019 m. vasario 11 d., tačiau kopėčių grąžinimo aktai Nr. 6-669, 6-667, 6-670, 6-671, 6-668 buvo pasirašyti ir Nuomos sutarties objektai (kopėčios) buvo grąžinti tik 2019 m. gegužės 22 d.
16. Ieškovė į bylą pateikė PVM sąskaitas faktūras, serija IGTC, Nr. 066678, 066762, 066763, 066679, 066708, iš jų matyti, jog 5 gaisrinių autokopėčių „Iveco Magirus DLK 37 CS“ buvo parduotos „Magirus GmbH“, iš viso už 741 000 Eur.
17. Teismas nurodė, kad tiek Nuomos sutartyje, tiek skelbime apie pirkimą, tiek atviro pirkimo konkurso sąlygų apraše nurodytas vienintelis pagrindas, kuriuo vadovaujantis Nuomos sutartis gali būti nutraukta prieš terminą vienašališkai, – esant esminiam sutarties pažeidimui. Atsakovas, nutraukdamas Nuomos sutartį prieš terminą, vadovavosi Viešųjų pirkimų tarybos išvada, kurioje yra išdėstyta rekomendacija dėl sutarties nutraukimo, tačiau nesilaikė Nuomos sutartyje nustatytos sutarties nutraukimo tvarkos. Teismo vertinimu, antrą kartą pratęsdamas Nuomos sutarties terminą šalys neatliko esminio sutarties pakeitimo, kaip tai rekomendacijoje įvertino Viešųjų pirkimų taryba, nes tokiu susitarimu nebuvo keičiamos esminės Nuomos sutarties sąlygos. Atsižvelgdamas į tai teismas nusprendė, kad atsakovas Nuomos sutartį su ieškove nutraukė nepagrįstai ir neteisėtai.
18. Teismas taip pat nusprendė, kad byloje nustatytos aplinkybės nesudaro prielaidų Nuomos sutartį pripažinti neteisėta ir negaliojančia *ab initio* (nuo pat pradžių), nes nebuvo nustatyta šurkščių VPI imperatyvių nuostatų pažeidimų (VPI 105 straipsnio 1 dalies 4 punktas).
19. Teismas pažymėjo, kad pagal [CK](#) įtvirtintą teisinį reguliavimą nuomininkas privalo sumokėti nuomos mokesčių už visą laiką, kurį buvo pavėluota grąžinti daiktą, todėl ieškovė turi teisę reikalauti nuomos mokesčio už laikotarpį nuo 2019 m. vasario 14 d. iki 2019 m. gegužės 22 d. (faktinio kopėčių grąžinimo). Atsakovo argumentas, kad transporto priemonės su ginčo kopėčiomis buvo paruoštos grąžinti iškart po Nuomos sutarties nutraukimo, tačiau ieškovė jų nepasiėmė, teismas atmetė kaip nepagrįstus, nes pagal Nuomos sutarties sąlygas atsakovas (nuomininkas) įsipareigojo grąžinti automobilius nuomotojui ir perduoti visus su jais susijusius dokumentus per 3 darbo dienas nuo sutarties pasibaigimo ar nutraukimo dienos. Nesumokėtas nuomos mokesčių užfiksuotas ieškovės pateiktose PVM sąskaitose faktūrose, kurių bendra suma sudaro 100 474,12 Eur. Atsakovas šių sumų pagrįstumo negiginė, nepateikė įrodymų, pagrindžiančių minėtų sumų sumokėjimą arba nepagrįstumą, todėl visos sąskaitose faktūrose nurodytos sumos priteistinos ieškovei.
20. Teismo vertinimu, ieškovė, žinodama apie Nuomos sutartyje įtvirtintus sutarties nutraukimo pagrindus, Nuomos sutarties terminą, kuriam buvo pratęstas sutarties vykdymas, galėjo iš anksto pagrįstai tikėtis visą Nuomos sutarties terminą, neįvykdžius esminio nuomos sutarties

pažeidimo, gauti nuomos mokesčių už nuomojamas ginčo kopėčias. Dėl atsakovo netinkamo ir neteisėto sutarties nutraukimo ieškovė įgijo teisę reikalauti atlyginti negautas pajamas, t. y. nuomos mokesčių, kurių ieškovė teisėtai ir pagrįstai tikėjosi gauti, nuo faktinio nuomos objektų (kopėčių) grąžinimo ieškovei iki Nuomos sutarties termino pabaigos. Nagrinėjamu atveju, net ir iš visų pajamų (nuomos mokesčio) atskaičius sąnaudas, nuomai įsigytų objektų kainą, iš likusios sumos išskaiciavus pelno mokesčių, likusi negautų pajamų suma būtų ženkliai didesnė nei ieškovės prašoma priteisti 100 000 Eur negautų pajamų suma, todėl ieškovės reikalavimas dėl netiesioginių nuostolių atlyginimo priteisimo tenkintinas visiškai.

21. Teismas nurodė, kad ieškovė savo reikalavinį dėl 100 664,09 Eur kompensacijos už nustatytus kopėčių (įrangos) trūkumus ir apgadinimus (tiesioginių nuostolių) priteisimo grindžia sutartinės civilinės atsakomybės instituto taikymu, teigdamą, kad atsakovas pažeidė Nuomos sutarties 42–43 punktuose įtvirtintus įsipareigojimus grąžinti ieškovei techniškai tvarkingas transporto priemones (kopėčias). Žalos dydį ieškovė įrodinėja 2019 m. balandžio 16 d. antstolės D. M. faktinių aplinkybių konstatavimo protokolu Nr. 12-19-386, kuriame konstatuoti gaisrinių transporto priemonių (kopėčių) trūkumai, taip pat „Magirus GmbH“ sudarytu kopėčių M39L, kurių gamykliniai Nr. 21675, 21673, 21676, 21674, 21677, remonto darbų atlikimo pasiūlymu (šamatomis), trūkstamų sudedamųjų dalių sąskaitomis. Atsakovas iš esmės teigia, kad Nuomos sutartis pasibaigė tinkamu jos įvykdymu, kuris buvo patvirtintas šalims pasirašius kopėčių priėmimo–perdavimo aktą, ir nurodo, kad ieškovės teikiamos šamatos nėra tinkamas įrodymas siekiant pagrįsti nuostolių atsiradimą ir jų dydį.
22. Teismas pažymėjo, kad nors atsakovas pagal Nuomos sutartį turėjo pareigą nustatyti ginčo objektų trūkumus ir juos pašalinti, tačiau tokių veiksmų neatliko. Ieškovė, savo iniciatyva įvertinusi tokius trūkumus ir sudariusi trūkumų ištaisymo šamatas, prašo priteisti nustatytų trūkumų šalinimo kainą. Šamata yra tinkamas įrodymas žalos dydžiui nustatyti – ieškovės pateiktoje šamatoje yra tiksliai įvardyti kopėčių techniniai trūkumai bei jų remonto kainos, be kita ko, šių sumų atsakovas neginčijo. Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes teismas nusprendė, kad ieškovės reikalavimas dėl tiesioginių nuostolių (žalos), atsiradusių nustačius kopėčių (įrangos) trūkumus ir apgadinimus, atlyginimo yra pagrįstas ir tenkintinas, o priteistą žalą atlyginimo dydį sudaro 100 664,09 Eur, t. y. UAB „Skuba“ pateikta preliminarinė kopėčių važiuoklių remonto kaina (11 487,40 Eur), kopėčių antstato gamintojo „Magirus“ detalių ir remonto šamata (83 843,21 Eur), „Jksados“ gamybinio ir techninio centro nustatyti trūkumai pagal preliminarines remonto šamatas (5333,48 Eur).
23. Teismas sutiko su ieškovės pozicija, kad ieškovės ieškinio reikalavimams yra taikytinas [CK 1.125](#) straipsnio 1, 8 dalyse nustatytas bendrasis dešimties metų dėl nuomos sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu ir sutrumpintas trejų metų dėl žalos, padarytos kopėčioms nuomos metu, atlyginimo ieškinio senaties terminas, ir konstatavo, kad ieškovė ieškinio senaties terminą, kreipdamasi į teismą 2020 m. gruodžio 16 d., nepraleido.
24. Teismo vertinimu, ieškovės reikalavimas dėl kompensacinių palūkanų priteisimo tenkintinas už nuomos mokesčio pagal nuomos sutartį nesumokėjimą laiku nuo nuomos sutarties nutraukimo dienos (2019 m. vasario 11 d.) iki faktinio kopėčių grąžinimo ieškovei dienos (2019 m. gegužės 22 d.); už 100 664,09 Eur kompensacijos už nustatytus kopėčių (įrangos) trūkumus ir apgadinimus nesumokėjimą nuo 2020 m. vasario 18 d. iki ieškinio gavimo teisme dienos (2020 m. gruodžio 18 d.). Taip pat ieškovei priteistinos metinės procesinės palūkanos už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
25. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovo apeliacinį skundą, 2022 m. liepos 4 d. sprendimu Vilniaus apygardos teismo 2021 m. rugpjūčio 17 d. sprendimą ir 2021 m. spalio 5 d. papildomą sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą: priešieškinį patenkino, pripažino ieškovės ir atsakovo 2018 m. liepos 5 d. papildomą susitarimą niekiniu ir negaliojančiu nuo jo sudarymo momento; ieškinį patenkino iš dalies: priteisė ieškovei iš atsakovo 100 474,12 Eur tiesioginių nuostolių atlyginimo, 7756,10 Eur kompensacinių palūkanų, 5 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą 100 474,12 Eur sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
26. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija nesutiko su pirmosios instancijos teismo įvertinimu, kad skelbime apie pirkimą nustatyta sąlyga „<...> nuomos sutartis gali būti pratęsta. Galimų pratęsimų skaičius: 1; pratęsimų prekių ar paslaugų pirkimo sutarčių atveju – numatoma tolesnių sutarčių trukmė: mėnesių: šešiasdešimt (nuo sutarties sudarymo)“ yra neimperatyvi ar kad joje aiškiai neįvardyta, jog sutartis gali būti pratęsta ne daugiau negu vieną kartą ar tik vieną kartą. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad aptariamą skelbimo sąlygą reikia aiškinti kaip imperatyvią viešojo pirkimo sąlygą. Įvertinusi šalių sudarytoje Nuomos sutartyje ir pirkimo dokumentuose įtvirtintas sąlygas kolegija konstatavo, kad Nuomos sutartis galėjo būti sudaryta 60 mėn. (penkeriems metams) su galimybe ją vieną kartą pratęsti 60 mėn. Taigi maksimalus sutarties terminas negalėjo būti ilgesnis negu dešimt metų (šimtas dvidešimt mėnesių).
27. Teisėjų kolegija taip pat pripažino nepagrįsta pirmosios instancijos teismo išvadą, kad nurodytas termino pakeitimas yra neesminis. Kolegija nurodė, kad papildomu sutarimu šalys nustatė naują sąlygą, kurią įtraukus į pradinį pirkimą būtų galima priimti kitų dalyvių pasiūlymus ar pirkimas sudomintų daugiau tiekėjų (VPĮ 89 straipsnio 4 dalis), todėl atsakovas šioje situacijoje turėjo organizuoti naują viešųjų pirkimų procedūrą. Šalims sudarius 2018 m. liepos 5 d. papildomą susitarimą, pasikeitė ekonominė pirkimo sutarties pusiausvyra taip, kaip nebuvo aptarta pradinėje sutartyje, padidėjo pirkimo sutarties apimtis (VPĮ 89 straipsnio 4 dalies 1–3 punktai). Nors šalys pakeitė (pratęsė penkeriems metams) tik sutarties terminą, kitų sutarties sąlygų nekeitė, ieškovė, kaip ir bet kuris kitas viešo konkurso dalyvis, sutarties sudarymo metu turėjo suprasti, kad sutartis negali būti antrą kartą pratęsta ir vykdoma joje įtvirtintomis sąlygomis. Atsakovas (perkančioji organizacija) neužtikrino, kad, vykdant pirkimą, būtų laikomasi lygiateisiškumo, nediskriminavimo, skaidrumo principų (VPĮ 17 straipsnio 1 dalis). Taigi, bylos šalių įvykdytas Nuomos sutarties pratęsimas antrą kartą buvo neleistinas ir juo pažeistos imperatyviosios viešuosius pirkimus reglamentuojančios teisės normos.
28. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad perkančioji organizacija VPĮ 90 straipsnyje nustatyta tvarka gali vienašališkai nutraukti pirkimo sutartį, preliminarąją sutartį ar sutartį, kuria keičiama pirkimo sutartis ar preliminarioji sutartis, jeigu: 1) pirkimo sutartis ar preliminarioji sutartis buvo pakeista pažeidžiant šio įstatymo 89 straipsnį; 2) paaiškėjo, kad tiekėjas, su kuriuo sudaryta pirkimo sutartis ar preliminarioji sutartis, turėjo būti pašalintas iš pirkimo procedūros pagal šio įstatymo 46 straipsnio 1 dalį; 3) paaiškėjo, kad su tiekėju neturėjo būti sudaryta pirkimo sutartis ar preliminarioji sutartis dėl to, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas procese pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 258 straipsnį pripažino, jog nebuvo įvykdyti įsipareigojimai pagal Europos Sąjungos steigiamąsias sutartis ir Direktyvą 2014/24/ES (VPĮ 90 straipsnio 1 dalis). VPĮ 90 straipsnio 1 dalies 1 punkto taikymu atveju perkančiosios organizacijos diskrecija reiskia ne perkančiosios organizacijos pasirinkimą nutraukti ar nenutraukti sutartį, kuria neteisėtai buvo pakeista pirkimo sutartis ar preliminarioji sutartis, bet perkančiosios organizacijos pareigos nutraukti tokią sutartį įgyvendinimo būdą (sutartis gali būti nutraukta vienašališkai, nesikreipiant į teismą).
29. Teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad Nuomos sutarties 48 punkte įtvirtintas vienintelis vienašališko sutarties nutraukimo pagrindas, t. y. sutartis gali būti nutraukta bet kurios iš šalių valia, apie tai prieš 30 kalendorinių dienų iki sutarties nutraukimo informuojant kitą šios sutarties šalį, jeigu kita šalis padarė esminį šios sutarties pažeidimą. Byloje nėra duomenų, kad ieškovė būtų pažeidusi sutartį. Vis dėlto, kolegijos vertinimu, toks šalių susitarimas negali paneigti specialiajame įstatyme įtvirtintos šalies teisės ir pareigos vienašališkai nutraukti sutartį nesant esminio sutarties pažeidimo. Sprendžiant dėl viešųjų pirkimų būdu sudarytos sutarties nutraukimo, taikytinas VPĮ, kaip *lex specialis* (specialusis įstatymas). Būtent VPĮ 90 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytas sutarties nutraukimo vienašališkai atvejis ir šalys negali sutartyje susitarti netaikyti aptariamų viešųjų pirkimų teisės normos. VPĮ 90 straipsnyje nustatytos sutarties nutraukimo sąlygos, kurioms esant įstatymų leidėjas užtikrino perkančiosios organizacijos teisę ir kartu pareigą vienašališkai nutraukti sutartį, nesikreipiant į teismą dėl sutarties nutraukimo pagal [CK 6.217 straipsnio 4](#) dalį.
30. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėjamu atveju perkančioji organizacija nesilaikė VPĮ 90 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyto reikalavimo apie pirkimo sutarties (papildomo susitarimo dėl pirkimo (nuomos) sutarties termino pratęsimo) nutraukimą pranešti pirkėjui iš anksto (prieš trisdešimt dienų). Vis dėlto, kolegijos vertinimu, šis vienašališko sutarties nutraukimo procedūros nesilaikymas šiuo konkrečiu atveju

yra nereikšmingas ir neturi įtakos atsakovo įvykdyto vienašalio sutarties nutraukimo teisėtumui, nes, pirma, kopėčios (nuomos sutarties dalykas) ieškovei grąžintos praėjus daugiau negu devyniasdešimčiai dienų nuo sutarties nutraukimo (sutartis nutraukta 2019 m. vasario 11 d., o kopėčios grąžintos 2019 m. gegužės 22 d.). Antra, apie tai, kad 2018 m. liepos 5 d. papildomas susitarimas, kuriuo antrą kartą pratęstas nuomos terminas, gali prieštarauti viešųjų pirkimų teisės normoms ir kad atsakovas gali imtis veiksmų Nuomos sutarčiai nutraukti, ieškovė sužinojo gavusi atsakovo 2018 m. lapkričio 14 d. raštą, taigi, ieškovė turėjo daugiau negu du mėnesius galimai nuomos teisinių santykių pabaigai ir dėl to jai kilsiantiems padariniams įvertinti. Trečia, 2018 m. liepos 5 d. papildomas susitarimas dėl nuomos termino pratęsimo antrą kartą yra niekinis ir negaliojantis sandoris, kuris negalėjo sukelti teisinių padarinių nuo pat jo sudarymo momento (CK 6.225 straipsnio 1 dalis). Šalys negali patvirtinti absoliučiai negaliojančios (niekinės) sutarties (CK 6.225 straipsnio 2 dalis). Tai reiškia, kad 2008 m. gegužės 30 d. Nuomos sutartis, atsižvelgus į 2013 m. liepos 5 d. papildomą susitarimą, kuriuo nuomos terminas pratęstas 60 mėn., pasibaigė suėjus jos galiojimo terminui 2018 m. gegužės 30 d. (CK 6.33 straipsnio 3 dalis, 6.124, 6.496 straipsniai).

31. Apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad ieškovė turi teisę reikalauti, jog atsakovas sumokėtų nuomos mokesčių iki kopėčių grąžinimo ieškovei dienos – 2019 m. gegužės 22 d. Atsakovo nurodytos aplinkybės, kolegijos vertinimu, nesudaro pagrindo sumažinti (nepriteisti) nuomos mokesčio, nes pasibaigus nuomos santykiams daiktai negrąžinti nuomotojai. Tuo tarpu ieškovės reikalavimą dėl negautų pajamų priteisimo kolegija vertino kaip nepagrįstą, kadangi ieškovė, dalyvaudama viešajame pirkime, žinojo Nuomos sutarties sudarymo sąlygas, taip pat ir tai, kad Nuomos sutartis galės būti pratęsta tik vieną kartą 60 mėn., todėl negalėjo pagrįstai tikėtis pratęsti sutartį antrą kartą ir gauti pajamų už kopėčių nuomą.
32. Pasisakydama dėl ieškovės nuostolių, susijusių su išlaidomis grąžinto nuomos dalyko trūkumams pašalinti, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad atsižvelgiant į tai, jog Nuomos sutarties sąlygas parengė atsakovas, pirmosios instancijos teismas teisingai rėmėsi CK 6.193 straipsnio 4 dalimi, pagal kurią, kai abejojama dėl sutarties sąlygų, jos aiškinamos tas sąlygas pasiūliusios šalies nenaudai ir jas priėmusios šalies naudai. Atsakovas Nuomos sutarties 42, 43 punktuose įsipareigojo savo iniciatyva ir lėšomis perduoti automobilius suremontuotus, techniškai tvarkingus, tokios pačios komplektacijos kaip ir sutarties pasirašymo dieną, kartu su visais pagerinimais, kurie negali būti atskirti nuo automobilių nepadarius jiems žalos, ir tokios būklės, kuri atitinka natūralų automobilių nusidėvėjimą. Jeigu grąžinamų automobilių būklė neatitinka sutartyje nurodytų reikalavimų, atsakovas įsipareigojo savo sąskaita pašalinti automobilių defektus, atsiradusius dėl jo kaltės, ir atlyginti išlaidas nepriklausomam ekspertui, kuris savo raštinioje ataskaitoje patvirtina, kad automobilio defektai viršija normalaus automobilių nusidėvėjimo lygį. Byloje nėra duomenų, kad atsakovas įvykdė nurodytas sutarties sąlygas.
33. Teisėjų kolegija nurodė, kad kopėčių perdavimo–priėmimo aktų pasirašymas savaime nepatvirtina, jog įvykdyti visi įsipareigojimai pagal Nuomos sutartį, ir sutiko su pirmosios instancijos teismo įvertinimu, kad sąmata – tinkamas įrodymas žalos dydžiui nustatyti. Sąmatoje įvardyti kopėčių (transporto priemonių) techniniai trūkumai, jų remonto kainos, kurių atsakovas neginčijo, neteikė teismui kitų rašytinių įrodymų, kurie paneigtų ieškovės nurodytas aplinkybes. Vis dėlto, teisėjų kolegijos vertinimu, ieškovės pateiktų duomenų nepakanka automobilių nusidėvėjimo lygiui įvertinti pagal Nuomos sutarties 42 ir 43 punktus. Ieškovės pateiktuose rašytiniuose įrodymuose apskaičiuoti ieškovės patirti nuostoliai dėl įrangos apgadinimo, bet neįvertintas automobilių nusidėvėjimo lygis, neatsižvelgta į ilgą nuomos laikotarpį (nuo 2008 metų kopėčios naudotos beveik vienuolika metų). Sąvoka „normalus automobilių nusidėvėjimas“, kolegijos vertinimu, nagrinėjamos bylos kontekste turi būti suprantamas ir aiškinamas atsižvelgiant į Nuomos sutarties tikslą ir pagrindinės atsakovo veiklos, kuriai vykdyti atsakovas ir išsinuomojo ginčo kopėčias, pobūdį – gaisrams gesinti. Nuomos dalyką naudojant intensyviai ir esant ekstremalioms situacijoms, akivaizdu, kad jo normalus nusidėvėjimo lygis yra didesnis, negu tą patį daiktą naudojant kitoje veikloje.
34. Kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamoje byloje ieškovė reiškia reikalavimą atlyginti jai grąžintų automobilių (kopėčių) remonto išlaidas, todėl būtent ieškovė turėjo pareigą ne tik pateikti Nuomos dalyko sugadinimo fakto įrodymus (iš dalies šią procesinę pareigą ieškovė įvykdė pateikdama antstolės D. M. 2019 m. balandžio 16 d. faktinių aplinkybių konstatavimo protokolą su priedais), išlaidų sugadinimams pašalinti dydį pagrindžiančius įrodymus (išlaidų sąmatas), bet ir pasitelkti nepriklausomo eksperto ar specialisto įvertinimą dėl nuomos dalyko nusidėvėjimo lygio, neatitinkančio buvusių jo eksploatavimo sąlygų. Kitaip tariant, įrodinėdama nuostolių patirtį dėl jai sugrąžinto nuomos dalyko trūkumų ištaisymo, faktą bei dydį ieškovė turėjo įrodyti ne bet kokias nuomos dalyko trūkumams išaisyti reikalingas išlaidas, bet tik tas išlaidas, kurios reikalingos išaisyti trūkumams, nepriskirtiems tokioje specifinėje veikloje naudotų daiktų normaliam nusidėvėjimui. Sprendžiant klausimą dėl ieškovės reikalaujamų atlyginti nuostolių, susijusių su išlaidomis grąžinto nuomos dalyko trūkumams pašalinti, reikšminga ir byloje nustatyta aplinkybė, kad ieškovė šiuo metu jau yra pardavusi ginčo sutarties nuomos dalyką buvusius automobilius (kopėčias). Dėl to nagrinėjamoje situacijoje ieškovei galėtų būti atlyginti tik tie nuostoliai, kurie būtų įrodyti kaip parduoto nesuremontuoto nuomos dalyko kainos ir kainos, už kurią ieškovė būtų galėjusi parduoti suremontuotus daiktus, skirtumas.
35. Teisėjų kolegijos vertinimu, ieškovė neįrodė visų pirmiau aptartų aplinkybių, todėl ieškinio reikalavimas dėl išlaidų, susijusių su grąžinto nuomos dalyko trūkumų pašalinimu, atlyginimo laikytinas neįrodytu ir turėjo būti atmestas. Pirmosios instancijos teismas, patenkinęs šį ieškovės reikalavimą, priėmė nepagrįstą sprendimą.
36. Netenkinus ieškovės reikalavimų priteisti kompensaciją už įrangos trūkumus ir negautas pajamas po kopėčių grąžinimo dienos, ieškovei priteistinos kompensacinės palūkanos tik už nuomos mokesčio pagal nuomos sutartį nesumokėjamą laiką nuo nuomos sutarties nutraukimo dienos (2019 m. vasario 11 d.) iki faktinio kopėčių grąžinimo ieškovei dienos (2019 m. gegužės 22 d.).

III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos teisiniai argumentai

37. Kasaciniu skundu ieškovė UAB „Iksados“ gamybinis ir techninis centras prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. liepos 4 d. sprendimo dalį, kuria atmestas ieškovės ieškinio reikalavimas dėl 100 664,09 Eur nuostolių atlyginimo bei 4136,88 Eur palūkanų ir 5 proc. procesinių palūkanų priteisimo, ir dėl šių ieškinio reikalavimų palikti galioti Vilniaus apygardos teismo 2021 m. rugpjūčio 17 d. sprendimą; atitinkamai paskirstyti bylinėjimosi išlaidas. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 37.1. Ieškovės ir atsakovo bendru sutarimu kopėčių važiuoklės ir antstato techninei būklei įvertinti buvo pasitelkti tretieji asmenys, jie, dalyvaujant ieškovės ir atsakovo atstovams, nustatė atsakovo grąžinamų kopėčių trūkumus ir sudarė trūkumų šalinimo sąmatas. Šios sąmatos buvo pateiktos atsakovui kartu su ieškovės išrašytomis PVM sąskaitomis faktūromis, taip pat atsakovui buvo pateikti dokumentai pagal kopėčių įrangos ir jos komplektacijos sutikrinimo metu nustatytus trūkumus, užfiksuotus antstolio faktinių aplinkybių konstatavimo protokole. Atsakovas jokia forma ir niekada neginčijo nei užfiksuoto kopėčių apgadinimo (komplektuojančios įrangos trūkumo) masto, nei sudarytų sąmatų dydžio. Ieškovės dėl kopėčių defektų patirta žala pasireiškė kopėčių vertės sumažėjimu, kuris buvo apskaičiuotas ir tinkamai įrodytas trečiųjų asmenų sudarytomis remonto sąmatomis ir trūkstamų dalių sąskaitomis bei antstolio faktinių aplinkybių konstatavimo protokolu.
 - 37.2. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad kopėčių perdavimo–priėmimo aktų pasirašymas savaime nepatvirtina, jog įvykdyti visi įsipareigojimai pagal Nuomos sutartį. Ieškovė, pasirašydama perdavimo–priėmimo aktus, neužfiksavo grąžinamų kopėčių trūkumų, nes šie trūkumai jau buvo nustatyti abiejų šalių iniciatyva trečiųjų asmenų sudarytose sąmatose.
 - 37.3. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad „sąvoka „normalus automobilių nusidėvėjimas“ nagrinėjamos bylos kontekste turi būti suprantamas ir aiškinamas atsižvelgus į šios bylos šalių sudarytas Nuomos sutarties tikslą ir pagrindinės atsakovo veiklos, kuriai vykdyti atsakovas ir išsinuomojo ginčo kopėčias, pobūdį – gaisrams gesinti“. Tokiu būdu teismas

pažeidė lingvistinio sutarčių aiškinimo taisyklę, kadangi nevertino, jog sutarties 42 punkte šalys *expressis verbis* (tiesiogiai) sutarė, kad „prie natūralaus nusidėvėjimo nėra priskiriami kėbulo įlenkimai, ryškūs įbrėžimai, salono dangos įplėšimai, pradeginimai, dėl intensyvaus automobilio plovimo nusidėvėjęs dažų sluoksniš, dėl neteisingo naudojimosi, valymo ar plovimo atsiradę kėbulo, stiklų subraižymai, sulaužyti dekoratyviniai ratų gaubtai, neveikiantys prietaisai ir mechanizmai ir pan.“. Cituodamas Nuomos sutarties 42 punkto nuostatą, teismas šią sutarties nuostatą dalį dėl šalių susitarimo, kas nelaikytina natūraliu nusidėvėjimu, paprasčiausiai praleido, ir dėl to visą sutarties nuostatą išaiškino klaidingai. Tretieji asmenys savo sudarytose sąmatose pateikė įvertinimus, patvirtinančius, kad buvo nustatyti kopėčių trūkumai ir gedimai (tiek važiuoklės, tiek antstato), kurie nelaikytini natūraliu nusidėvėjimu, tačiau apeliacinės instancijos teismas sprendime tą ignoravo.

- 37.4. Lietuvos apeliacinis teismas savo iniciatyva pakeitė Nuomos sutarties nuostatų lingvistinę prasmę, kadangi sukūrė šalių neaptartas aplinkybes (kopėčių naudojimas „intensyviai ir esant ekstremalioms situacijoms“), kurios iš esmės (suteikiant priešingą prasmę) keičia Sutarties 42 punktą. Sutarties 42 punkto įsipareigojimas buvo nustatytas paties atsakovo, kaip sutarties rengėjo, atsizvelgiant į itin didelę perduodamo nuomai turto vertę. Šalys sutartyje nenustatė apeliacinės instancijos teismo konstatuotos ieškovės pareigos įrodinėjant nuostolių dydį įrodyti tik tas išlaidas, kurios reikalingos ištaisyti trūkumams, nepriskirtiniems tokioje specifinėje veikloje naudotų daiktų normaliam nusidėvėjimui. Teismas nepagrįstai paneigė šalims įstatymo (**CK 6.499 straipsnio 1** dalyje) suteiktą galimybę sulgyti dėl kopėčių būklės Nuomos sutarties pasibaigus, o tai lėmė nepagrįstą atsakovo atleidimą nuo atsakomybės už nustatytus kopėčių trūkumus, nepriskiriamus prie natūralaus nusidėvėjimo pagal sutartį.
- 37.5. Sisteminiu požiūriu iš Sutarties 42 ir 43 punktų nuostatų konstrukcijos yra akivaizdu, kad nepriklausomo eksperto rašytinė ataskaita, jog automobilio defektai viršija normalų automobilių nusidėvėjimą, yra reikalinga tik tokiu atveju, jei dėl trūkumų, nepatenkančių į normalų nusidėvėjimą (kaip apibrėžta sutarties 42 punkte), nustatymo tarp šalių yra ginčas, tačiau šio nagrinėjamo atveju nėra. Teismas, konstatuodamas, kad kopėčių normalus nusidėvėjimas yra didesnis dėl jų naudojimo intensyviai ir esant ekstremalioms situacijoms, todėl byloje nustatyti trūkumai priskiriami prie normalaus nusidėvėjimo, nustatė iš esmės kitokių šių sąlygų ir su šiomis sąlygomis susijusių teisių ir pareigų turinį, nei šalys sulgyo tarpusavyje ir nustatė Nuomos sutartyje. Prie „normalaus nusidėvėjimo“ teismas savo nuožiūra nepagrįstai priskyrė net ir faktinius komplektacijos trūkumus, pvz., radijo stoties antenos ar perduotos radijo stoties nebuvimą.
- 37.6. Pasisakydamas dėl kopėčių trūkumų, jų apimties ir nustatymo, apeliacinės instancijos teismas akivaizdžiai išėjo iš ginčo ribų ir pažeidė rungimosi principą, įrodinėjimo taisykles. Ieškovė pateikė reikiamus įrodymus dėl automobilių nusidėvėjimo lygio įvertinimo ir tinkamai įvykdė Nuomos sutarties 42 punktą, atsakovas šių įrodymų neneigė ir nekvestionavo, o pirmosios instancijos teismui jų pakako, todėl apeliacinės instancijos teismas tik apeliacinio proceso metu nepagrįstai padarė kitokią išvadą dėl įrodymų (ne)pakankamumo ir remdamasis šia išvada rašytiniame apeliaciniame procese atmetė ieškovės reikalavimą, užuot sudaręs galimybę ieškovei pateikti, teismo manymu, neva trūkstamus įrodymus arba grąžinęs šią bylos dalį nagrinėti pirmosios instancijos teisme iš naujo, kur tokia galimybė ieškovei būtų buvusi sudaryta. Teismas nepagrįstai nurodė, jog ieškovė neva nepateikė išlaidų sugadinimams pašalinti dydį pagrindžiančių įrodymų (išlaidų sąmatų), nors tokios sąmatos iš tiesų buvo pateiktos ir yra byloje (IGTC sąmatos; „Magirus“ sąmatos; UAB „Skuba“ sąmatos), o jose užfiksuoti trūkumai bei jų pašalinimo apskaičiavimai atsakovo nebuvo paneigti jokiais įrodymais. Ieškovė įrodė perduoto nesuremontuoto nuomos dalyko kainos ir kainos, už kurią ieškovė būtų galėjusi perduoti suremontuotus daiktus, skirtumą, pateikdama į bylą atitinkamus rašytinius įrodymus (2021 m. birželio 30 d. raštas Nr. 05-70), o šių atsakovas taip pat byloje niekuo neneigė.
38. Atsakovas Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos atsiliepimu į ieškovės kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti ir palikti nepakeistą Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. liepos 4 d. sprendimo dalį, kuria atmestas ieškovės ieškinio reikalavimas dėl 100 664,09 Eur nuostolių atlyginimo bei 4136,88 Eur palūkanų ir 5 proc. procesinių palūkanų priteisimo. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 38.1. Apeliacinės instancijos teismas sprendime išsamiai išnagrinėjo ir taikydamas turiningąjį (subjektyvųjį) sutarties aiškinimo metodą bei pagrįsdamas įrodymais visos sutarties kontekste išaiškino Nuomos sutarties 42 ir 43 punktų nuostatas, nustatė tikruosius šalių ketinimus, t. y. iš(si)nuomoti gaisrų gesinimo transporto priemonę, kuri būtų naudojama ekstremaliomis ir ypač kenksmingomis gaisro gesinimo sąlygomis, nuomotojai – gauti pelno, nuomininkui – pagal paskirtį (prioritetą teikiant žmonių gelbėjimui, ne transporto priemonės apsaugai) naudoti nuomojamą transporto priemonę gesinant gaisrus. Taigi, nuomotojas negalėjo pagrįstai tikėtis, ir iš sutarties nuostatų matyti, kad nesitikėjo, jog po 10 metų naudojimo gaisrams gesinti automobilis bus grąžintas pradinės būklės. Apeliacinio teismo sprendime nurodoma, kad atsakovas, vadovaujantis sutarties sąlygomis, neįrodė (nors turėjo), kad nustatyti ir jo akcentuojami sąmatose nurodyti trūkumai nėra natūralus nusidėvėjimas Nuomos sutarties prasme. Sprendimą nepriteisti ieškovės naudai ginčijamų išlaidų atlyginimo teismas grindė ne keisdamas, anot ieškovės, sutarties šalių valią ir savavališkai interpretuodamas „natūralaus nusidėvėjimo“ sąvoką, o remdamasis faktinėmis aplinkybėmis, kad ieškovas neįrodė natūralaus nusidėvėjimo lygį viršijančių transporto priemonių apgadinimų bei jiems ištaisyti reikalingų sumų. Ieškovė nepateikė jokių įrodymų, kuriuos turėjo pateikti, kad grąžinamų automobilių būklė neatitinka sutartyje nurodytų reikalavimų. Ieškovė yra ilgametę patirtį turinti gaisrų gesinimo ir gelbėjimo įrangos rinkos dalyvė ir privalo žinoti, kad jos prekiaujama (nuomojama) technika yra naudojama ekstremaliomis sąlygomis.
- 38.2. Apeliacinės instancijos teismas savo sprendimą grindė išvadomis, pagrįstomis byloje nustatytų aplinkybių ir ištirtų bei įvertintų įrodymų visetu, reikalavimai teismui įvertinti įrodymus pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu teismo posėdyje, nepažeisti. Ieškovės teiginys, kad „savo nuožiūra pasisakydamas dėl kopėčių trūkumų, jų apimties ir nustatymo, Lietuvos apeliacinis teismas akivaizdžiai išėjo iš ginčo ribų <...>“, yra nepagrįstas.
- 38.3. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad išnuomotų kopėčių perdavimo ieškovei akte nebuvo užfiksuota jokių trūkumų. Ieškovė byloje pateikė antstolės faktinių aplinkybių konstatavimo protokolą ir užfiksuotų trūkumų šalinimo sąmatas. Nuomos sutarties 42, 43 punktuose yra nustatyta nuomininko pareiga atlyginti nuostolius tik dėl tų kopėčių trūkumų, kurie nepriskirtini prie normalaus nusidėvėjimo ir atsirado dėl jo kaltės. Šios sutarties nuostatos iš esmės atskyrė nuomotojos ir nuomininko atsakomybę už kopėčių trūkumus, t. y. ieškovė galėjo pagrįstai tikėtis nuostolių atlyginimo tik dėl tų kopėčių trūkumų, kurie nepriskirtini prie normalaus nusidėvėjimo ir atsirado dėl nuomininko kaltės, todėl atitinkamai ieškovė ir turėjo pateikti įrodymus, kurie įrodytų ne tik kopėčių trūkumų egzistavimo faktą, bet ir įrodyti, kad šie trūkumai nepriskirtini prie normalaus nusidėvėjimo ir atsirado dėl nuomininko kaltės. Apeliacinės instancijos teismas šaliniai paskirstė šalių įrodinėjimo pareigą ir pagrįstai nusprendė, kad nagrinėjamo atveju ieškovė, teigdama, jog kopėčių trūkumai atsirado ne dėl natūralaus nusidėvėjimo, o dėl atsakovo kaltės, turėjo pateikti tai patvirtinančius įrodymus.
- 38.4. Sutarties 43 punktas *expressis verbis* nurodo atvejį, kai reikalinga raštiška nepriklausomo eksperto ataskaita, kad automobilio defektai viršija normalų automobilių nusidėvėjimą, t. y. visais atvejais „jeigu grąžinamų automobilių būklės neatitinka sutartyje nurodytų reikalavimų“, todėl ieškovės teiginys, kad apeliacinis teismas „klaidingai nustatė ieškovei pareigą papildomai įrodyti kopėčių trūkumus pateikiant papildomą eksperto ar specialisto įvertinimą“, yra nepagrįstas, nes toks nepriklausomo eksperto ar specialisto vertinimas yra įtvirtintas šalių sudarytoje Nuomos sutartyje. UAB „Skuba“ ir „Magirus GmbH“ vertino kopėčių gedimų ir trūkumų šalinimo išlaidas, o ne šių trūkumų ir gedimų atsiradimo priežastį, t. y. ar tai normalus nusidėvėjimas, ar vis dėlto nuomininko kaltė. Kadangi sąmatos šio ginčo atveju nebuvo dokumentas, galintis patvirtinti ar patvirtinantis, kad kopėčių trūkumai atsirado dėl nuomininko kaltės ir nėra priskirtini natūraliam nusidėvėjimui, bei neįrodė ir negalėjo įrodyti atsakovo pareigos atlyginti nuostolius pagal sutartį, sąmatos šiuo atveju net nebuvo ginčytinas dokumentas. Ieškovė kopėčias pardavė nenustačiusi, kurie kopėčių trūkumai atsirado ne dėl normalaus nusidėvėjimo ar nuomininko kaltės, todėl prarado galimybę įrodyti atlygintiną nuostolių dydį dėl kopėčių trūkumų. Ieškinio padavimo metu kopėčios jau

buvo parduotos, t. y. galimybės atlikti nustatytų kopėčių trūkumų vertinimą normalaus nusidėvėjimo aspektu, kaip nurodyta Nuomos sutartyje, bylą nagrinėjant dar pirmosios instancijos teisme nebebuvo, taigi, ieškovė nurodo savo tariamą galimybę ir tariamai pažeistą teisę – pateikti papildomus įrodymus, nors šios fiziškai nebėra galima įgyvendinti.

39. Kasaciniu skundu atsakovas Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. liepos 4 d. sprendimo dalį, kuria tenkintas ieškinio reikalavimas dėl 100 474,12 Eur tiesioginių nuostolių, kompensacinių palūkanų ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo, ir dėl šios dalies priimti naują sprendimą – šią ieškinio dalį atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 39.1. Apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs nuomos sutarties pabaigos datą – 2018 m. gegužės 30 d. – ir pripažindamas ieškovės ir atsakovo 2018 m. liepos 5 d. papildomą susitarimą dėl nuomos sutarties pratęsimo niekiniu ir negaliojančiu nuo jo sudarymo momento, nepagrįstai nusprendė, kad nuomotojos priskačiuotas nuomos mokestis yra teisėtas ir pagrįstas, todėl priteistinas. Laikotarpiu, už kurį buvo apskaičiuotas ir priteistas nuomos mokestis (nuo 2019 m. vasario 12 d. iki 2019 m. gegužės 22 d.), atsakovas ir ieškovė jokių nuomos santykių neturėjo, t. y. tarp ginčo šalių nebuvo sudaryta ir negaliojo jokia nuomos sutartis. 2018 m. liepos 5 d. papildomas susitarimas, pripažintas niekiniu ir negaliojančiu nuo sudarymo momento, negali sukurti jokių teisių pasekmių.
- 39.2. Bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka metu buvo nustatyta, kad atsakovas automobilių nenaudojo ir aktyviais veiksmais siekė, kad nuomotoja juos pasiimtų. Tai, kad nuomotoja (ieškovė) vengė susigrąžinti išnuomotą turtą ir dėl to jo nenaudojo, savo nuožiūra juo nedisponavo, nereiškia, jog tokios galimybės ji neturėjo ir kad tokios galimybės neturėjo dėl atsakovo kaltų ar neteisėtų veiksmų. Tais atvejais, kai pasibaigus nuomos sutarčiai nuomininkas faktiškai parengia nuomojamą daiktą grąžinti ir apie tai praneša nuomotojui, o nuomotojas vengia pasirašyti perdavimo–priėmimo aktą, pripažintina, jog nuomotojas atsisako priimti daiktą, o nuomininkas savo ruožtu yra tinkamai įvykdes [CK 6.499 straipsnio](#) 1 dalyje nustatytą pareigą grąžinti nuomotojui daiktą. Teismas, konstatuodamas, kad nuomininkas laiku negrąžino nuomojamų automobilių, ir todėl priteisęs sumokėti nuomos mokesčių, nepasisakė, kokiais konkrečiais veiksmais nuomininkas padarė pažeidimus, kokias konkrečias teises aktų normas pažeidė. Taip pat teismas neatsižvelgė į tai, kad pagal [CK 6.38 straipsnio](#) 3 dalį kiekviena prievolės šalis turi atlikti savo pareigas kuo ekonomiškiau ir, vykdydama prievolę, bendradarbiauti su kita šalimi. Prievolės pažeidimo atveju nustatyti, ar šalys vykdė bendradarbiavimo pareigą, svarbu sprendžiant, ar nuostolių patyrusi šalis neprisidėjo savo veiksmais prie jų atsiradimo (padidėjimo). Šiuo atveju teismas nevertino ginčo aplinkybių šalių bendradarbiavimo principo aspektu kaip prievolės šalys keitėsi informacija apie būsimą daiktų perdavimą, kokių ėmėsi priemonių, kad [CK 6.499 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtinta prievolė būtų įvykdyta tinkamai. Teismas nevertino priežasčių, dėl kurių nuomotoja automobilius atsiėmė tik praėjus daugiau negu devyniasdešimčiai dienų nuo sutarties nutraukimo (sutartis nutraukta 2019 m. vasario 11 d., o kopėčios grąžintos 2019 m. gegužės 22 d.), ir tokių nuomotojos veiksmų nepagrįstai nevertino kaip piktavališko vengimo atsiimti nuomojamus automobilius.
40. Ieškovė UAB „Iksados“ gamybinis ir techninis centras atsiliepimu į atsakovo kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti ir priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 40.1. Apeliacinės instancijos teismas sprendime aiškiai išdėstė šio reikalavimo tenkinimo teisinius pagrindus ir motyvus, t. y. teisinis pagrindas priteisti nuomos mokesčių pirmiausia yra teisėtai sudaryta ir galiojusi pagrindinė sutartis, o ne pripažintas niekiniu ir negaliojančiu *ab initio* Susitarimas. Būtent Nuomos sutartis įtvirtino atsakovui pareigą pasibaigus sutarčiai grąžinti kopėčias ieškovei. Teismas pagrįstai nusprendė, kad atsakovo nurodytos aplinkybės nesudaro pagrindo sumažinti (nepriteisti) nuomos mokesčio, nes pasibaigus nuomos santykiams daiktai negrąžinti nuomotojui. Nors Susitarimas ir buvo pripažintas niekiniu ir negaliojančiu *ab initio*, tačiau tiek Nuomos sutartis, iš kurios yra kildinamas ieškovės reikalavimas, tiek ir atsakovo sutartiniai įsipareigojimai grąžinti nuomojamas kopėčias buvo teisėti bei galiojantys ir sukelia atsakovui atitinkamas teises pasekmes. Jeigu nuomininkas daiktą grąžina pavėluotai, tai nuomotojas turi teisę reikalauti, kad nuomininkas sumokėtų nuomos mokesčių už visą laiką, kurį buvo pavėluota grąžinti daiktą ir atlyginti nuostolius ([CK 6.499 straipsnio](#) 2 dalis). Dėl to nepagrįstas atsakovo aiškinimas, kad laikotarpiu, už kurį buvo apskaičiuotas ir priteistas nuomos mokestis (nuo 2019 m. vasario 12 d. iki 2019 m. gegužės 22 d.), atsakovas ir ieškovė jokių nuomos santykių neturėjo.
- 40.2. Byloje nebuvo nustatyta, jog nuomotoja, šiuo atveju – ieškovė, būtų atsisakiusi ar vengusi priimti jai priklausančią nuomojamą daiktą – kopėčias. Kopėčios ieškovei buvo grąžintos tik 2019 m. gegužės 22 d., kadangi atsakovas netinkamai įvykdė savo įsipareigojimus pagal sutartį – grąžino techniškai netvarkingas kopėčias, kurių trūkumų neginčijo. Tik atsakovo neveikimas buvo vienintelė ir tiesioginė priežastis toliau skaičiuoti nuomos mokesčių, kadangi atsakovas galėjo bet kada grąžinti kopėčias ieškovei, jas grąžinti bet kokios būklės ir tai padaryti be ieškovės valios, tačiau to nedarė.
- 40.3. Vertinant tinkamą šalių bendradarbiavimo pareigą reikšmės turi ne šalių pozicija dėl Susitarimo teisėtumo, o šalių elgesys vykdamas sutartinius įsipareigojimus, t. y. atsakovo pareigos laiku grąžinti techniškai tvarkingas kopėčias ir ieškovės pareigos jas priimti vykdymas. Būtent atsakovas pažeidė bendradarbiavimo pareigą, kadangi byloje nustatyta, jog siekiant tinkamai (Nuomos sutartyje nustatyta tvarka) įgyvendinti kopėčių perdavimą ir priėmimą būtent atsakovas vengė komunikuoti su ieškove, tuo užkirsdamas kelią tinkamam ir operatyviam perdavimui ir priėmimui. 2019 m. balandžio 16–17 dienomis buvo atliekamos grąžinamų kopėčių įvertinimo pagal Nuomos sutarties sąlygas procedūros: (i) kopėčių važiuoklės būklei įvertinti buvo atlikta „Iveco“ gamintojo oficialių atstovų patikra dėl kopėčių važiuoklių būklės; (ii) kopėčių antstato gamintojo „Magirus“ oficialaus atstovo apžiūra; (iii) ieškovės ir atsakovo atstovų apžiūra, kurios metu buvo nustatytos neatitiktys nustatytoms Nuomos sutarties sąlygoms dėl grąžinamų kopėčių, tą pagrindė UAB „Škuba“, kopėčių antstato gamintojo „Magirus“ ir ieškovės sudarytos sąmatos, kurios buvo pateiktos atsakovui. Atsakovas niekada ir jokia forma neginčijo nei užfiksuoto kopėčių apgadavimo (komplektuojančios įrangos trūkumo) masto, nei sudarytų sąmatų dydžio. Atsakovas, nepateikdamas ieškovei jokio atsakymo ir nereikšdamas jokios pozicijos dėl ieškovės pasiūlymų dėl kopėčių remonto, pats užvilkinio kopėčių grąžinimą, todėl privalėjo mokėti nuomos mokesčių nepriklausomai nuo to, ar realiai kopėčias naudojo. Būtent ieškovė ragino kuo greičiau kopėčias grąžinti, tačiau atsakovas nepriiminėjo jokių sprendimų dėl kopėčių grąžinimo procedūrų tinkamo įgyvendinimo, kaip nustatyta Nuomos sutartyje, neatsakinėjo į ieškovės raštus, siūlymus, raginimus dėl kopėčių tinkamo grąžinimo.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų

41. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – [ir CPK](#)) 353 straipsnis. Nurodyto straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta, kad kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina anskustus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Toks

bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-384-916/2019 36 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

42. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad ieškovė ir atsakovas 2008 m. gegužės 30 d. sudarė Nuomos sutartį Nr. 35-32 dėl 5 gaisrinių automobilių kombinuoto judesio kopėčių „Iveco Magirus DLK 37 CS“ ant bazinės važiuoklės „Iveco Eurocargo 160E30“ 60 mėnesių terminui. Sutartis sudaryta atsakovui atlikus supaprastinto atviro konkurso „Gaisrinės automobulinės kombinuoto judesio kopėčios“ pirkimo procedūras. 2018 m. liepos 5 d. papildomu susitarimu Nuomos sutartis buvo antrą kartą pratęsta 60 mėnesių terminui iki 2024 m. Nuomos sutartis buvo atsakovo vienašališkai nutraukta nuo 2019 m. vasario 11 d., 2019 m. gegužės 22 d. nuomos dalykas buvo grąžintas ieškovei.
43. Ieškovė šioje byloje pareiškė patikslintu ieškiniu reikalavo: 1) pripažinti vienašalį Nuomos sutarties nutraukimą neteisėtu; 2) priteisti iš atsakovo: 201 138,21 Eur tiesioginių nuostolių (100 664,09 Eur už nustatytus nuomos dalyko trūkumus ir apgadinimą bei 100 474,12 Eur nuomos mokesčio už laikotarpį nuo Nuomos sutarties nutraukimo iki nuomos dalyko faktinio grąžinimo) atlyginimo; 100 000 Eur netiesioginių nuostolių (negatų pajamų) atlyginimo; 16 002,57 Eur kompensacinių palūkanų ir 5 proc. dydžio procesines palūkanas. Atsakovas priešieškiniu prašė pripažinti 2018 m. liepos 5 d. papildomą susitarimą prie Nuomos sutarties niekiniu ir negaliojančiu nuo jo sudarymo momento.
44. Apeliacinės instancijos teismas 2022 m. liepos 4 d. sprendimu priešieškinių patenkino, pripažino 2018 m. liepos 5 d. papildomą susitarimą niekiniu ir negaliojančiu nuo jo sudarymo momento; ieškinių patenkino iš dalies: priteisė ieškovei iš atsakovo 100 474,12 Eur tiesioginių nuostolių atlyginimo, 7756,10 Eur kompensacinių palūkanų, 5 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą 100 474,12 Eur sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
45. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria atmestas jos reikalavimas dėl 100 664,09 Eur tiesioginių nuostolių (už nustatytus nuomos dalyko trūkumus) atlyginimo bei su šiuo reikalavimu susiję reikalavimai dėl 4136,88 Eur kompensacinių palūkanų ir 5 proc. procesinių palūkanų priteisimo. Atsakovas kasaciniu skundu prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria patenkintas ieškinių reikalavimas dėl 100 474,12 Eur tiesioginių nuostolių (nuomos mokesčio už laikotarpį nuo Nuomos sutarties nutraukimo iki nuomos dalyko faktinio grąžinimo) atlyginimo ir su tuo susijęs reikalavimas dėl kompensacinių ir procesinių palūkanų priteisimo. Apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalis, kuria atmesti ieškinių reikalavimai pripažinti vienašalį Nuomos sutarties nutraukimą neteisėtu ir priteisti ieškovei iš atsakovo 100 000 Eur netiesioginių nuostolių atlyginimo, taip pat sprendimo dalis, kuria patenkintas priešieškinių reikalavimas pripažinti 2018 m. liepos 5 d. papildomą susitarimą prie Nuomos sutarties niekiniu ir negaliojančiu nuo jo sudarymo momento, nėra vienos iš proceso šalių kasacine tvarka nėra ginčijamos. Taigi, kasacijos objektas nagrinėjamoje byloje yra tik apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalis, kuria išspręstas ieškovės reikalavimas dėl tiesioginių nuostolių atlyginimo ir su šiuo reikalavimu susiję reikalavimai dėl kompensacinių ir procesinių palūkanų priteisimo.
46. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą pažymėta, kad [CPK 347 straipsnio](#) 1 dalies 3 punkte įtvirtintas reikalavimas kasaciniame skunde nurodyti išsamius teisinius argumentus, kurie patvirtintu [CPK 346](#) straipsnyje nurodytu kasacijos pagrindu būvina, reiškia, kad kasaciniame skunde nurodyti kasacijos pagrindai turi būti siejami su kasaciniu skundu skundžiamo apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo motyvu ir teisiniu argumentu klaidai ar pažeidimu atskleidimu. Kasacinio teismo teisėju atrankos kolegijos padarytas kasacinio skundo apibendrintas vertinimas (kaip atitinkančio įstatymo reikalavimus) ne visada reiškia, kad kiekvienas skundo argumentas ar jų grupė atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus – suformuluoja kasacinio nagrinėjimo dalyką. Detalu skundo argumentu vertinimą atlieka byla kasacine tvarka nagrinėjanti teisėjų kolegija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-22-701/2023](#), 23 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
47. Kasacinio skundo argumentai, kuriais kasatoriaus, nesutikdamas su apeliacinės instancijos teismo išvadomis, kitaip vertina tuos pačius įrodymus, siekia, kad byloje pateikti įrodymų pagrindai būtų nustatytos kitos faktinės aplinkybės, nei tai padarė apeliacinės instancijos teismas, tačiau nepagrindžia teisiniu, jog teismas, atlikdamas įrodymų vertinimą, būtų pažeidęs proceso teisės normas ar netinkamai jas taikęs, yra faktinio pobūdžio ir nesudaro kasacijos dalyko. Dėl tokio pobūdžio argumentu kasacinis teismas neturi teisinio pagrindo pasisakyti, kadangi tai neatitiktų įstatyme įtvirtintos kasacinio proceso paskirties ir ribų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-123-969/2016 39 punktą; 2017 m. gegužės 3 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-221-611/2017 40 punktą, kt.).
48. Atsakovas kasaciniame skunde, be kita ko, nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai neatsižvelgė į tai, jog ieškovė vengė susigrąžinti išnuomotą turtą, netinkamai vertino ginčo aplinkybes šalių bendradarbiavimo principo aspektu, ieškovės veiksmų nepagrįstai nevertingo kaip piktaivališko vengimo atsiimti nuomojamus automobilius, suabsoliutino perdavimo–priėmimo akto pasirašymo momentą ir tokiu būdu iš esmės pažeidė materialiosios teisės normas. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad šis atsakovo įrodinėjamas teisės normų pažeidimas kasaciniame skunde tiesiogiai siejamas su faktine aplinkybe, kad ieškovė vengė atsiimti nuomos dalyką. Tačiau, kaip matyti iš skundžiamo apeliacinės instancijos teismo sprendimo turinio, apeliacinės instancijos teismas tokios faktinės aplinkybės (ieškovės vengimo atsiimti nuomos dalyką) nenustatė. Atsakovo kasaciniame skunde argumentuotai nepagrindžiama, kokius konkrečiai proceso teisės normų pažeidimus, nustatydamas faktines bylos aplinkybes, padarė apeliacinės instancijos teismas. Tuo tarpu vien tai, kad atsakovas nesutinka su įrodymų vertinimu ir juos vertina kitaip, nei vertino apeliacinės instancijos teismas, nėra pagrindas konstatuoti, kad įrodymų vertinimo taisyklės buvo pažeistos (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 12 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-63-403/2023](#) 54 punktą). Kadangi aptariami atsakovo kasacinio skundo argumentai yra išimtinai faktinio pobūdžio, susiję su kitokiu nei apeliacinės instancijos teismo tu pačiu byloje esančių įrodymų vertinimu, teisėjų kolegija dėl jų, kaip nesudarantių kasacijos dalyko, šioje nutartyje nepasisakys (šios nutarties 47 punktas).
49. Atsižvelgdama į ieškovės ir atsakovo kasaciniuose skunduose bei atsiliepimuose į juos išdėstytus teisinius argumentus, atitinkančius [CPK 347 straipsnio](#) 1 dalies 3 punkto reikalavimus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad kasacijos ribas nagrinėjamoje byloje sudaro šie teisės aiškinimo ir taikymo klausimai: 1) ar apeliacinės instancijos teismas, priteisdamas iš atsakovo nuomos mokesčių už laikotarpį nuo Nuomos sutarties nutraukimo iki nuomos dalyko faktinio grąžinimo, teisingai aiškino ir taikė materialiosios teisės normas, reglamentuojančias niekinių sandorių teises pasekmes; 2) ar apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl atsakovo pareigos Nuomos sutarčiai pasibaigus grąžinti nuomos dalyką ieškovei sutartyje susygtos būklės, tinkamai taikė sutarčių aiškinimo taisykles; 3) ar apeliacinės instancijos teismas, atmėsdamas ieškovės reikalavimą dėl 100 664,09 Eur tiesioginių nuostolių atlyginimo, tinkamai aiškino ir taikė įrodinėjamą reglamentuojančias proceso teisės normas ir nepažeidė [CPK 320](#) straipsnyje įtvirtinto draudimo peržengti apeliacinio skundo ribas.

Dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių sandorių negaliojimo teises pasekmes, aiškinimo ir taikymo

50. Atsakovas kasaciniame skunde teigia, kad apeliacinės instancijos teismas, skundžiamu sprendimu pripažinęs 2018 m. liepos 5 d. papildomą susitarimą prie Nuomos sutarties niekiniu ir kartu tenkindamas ieškovės reikalavimą dėl nuomos mokesčio priteisimo už laikotarpį, kuriuo bylos šalių nuomos teisiniai santykiai nesiejo, papildomą susitarimą faktiškai laikė negaliojančiu ir netaikytinu ne nuo jo sudarymo momento, taip pažeisdamas materialiosios teisės normas, nustatančias imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujančių sandorių negaliojimą. Teisėjų kolegija šiuos atsakovo argumentus pripažįsta teisiskai nepagrįstais.

51. Kaip matyti iš skundžiamo apeliacinės instancijos teismo sprendimo turinio, apeliacinės instancijos teismas atsakovo pareigą sumokėti ieškovei nuomos mokesči už laikotarpį nuo Nuomos sutarties pasibaigimo iki nuomos dalyko faktinio gražinimo ieškovei grindė [CK 6.499 straipsniu](#), kurio 1 dalyje nustatyta, kad, nuomos sutarčiai pasibaigus, nuomininkas privalo gražinti nuomotojui daiktą tokios būklės, kokios gavo, atsizvelgiant į normalų nusidėvėjimą, arba sutartyje sulvytos būklės. Jeigu nuomininkas daiktą gražina pavėluotai, tai nuomotojas turi teisę reikalauti, kad nuomininkas sumokėtų nuomos mokesčių už visą laiką, kurį buvo pavėluota gražinti daiktą bei atlyginti nuostolius ([CK 6.499 straipsnio](#) 2 dalis).
52. Aiškindamas [CK 6.499](#) straipsnyje įtvirtintą teisės normą kasacinis teismas yra nurodęs, kad, nuomos sutarčiai pasibaigus, nuomininkui atsiranda pareiga gražinti nuomos dalyku buvusi daiktą nuomotoiui, o jam šios pareigos nevykdant atsiranda [CK 6.499 straipsnio](#) 2 dalyje nurodytos pasekmės – nuomotojas įtvirtina teisę reikalauti, kad nuomininkas sumokėtų nuomos mokesčius už visą laiką, kuri buvo pavėluota gražinti daiktą bei atlyginti nuostolius ([CK 6.499 straipsnio](#) 2 dalis). Nuomotojo pasinaudojimas teise reikalauti nuomos mokesčio už pradelstą gražinti daiktą laiką negali būti pagrindas išvadai, kad nuomos sutartis toliau galioja (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-22/2009](#)).
53. Byloje nustatyta, kad pagal Nuomos sutarties 40 punktą nuomininkas privalėjo gražinti automobilius nuomotojui ir perduoti visus su tuo susijusius dokumentus per 3 darbo dienas nuo sutarties pasibaigimo ar nutraukimo dienos. Taip pat nustatyta, kad atsakovas pareiškė ieškovei apie vienašalį Nuomos sutarties nutraukimą nuo 2019 m. vasario 11 d., tačiau Nuomos sutarties dalykas ieškovei buvo gražintas tik 2019 m. gegužės 22 d. Šios byloje nustatytos faktinės aplinkybės sudarė pagrindą apeliacinės instancijos teismui spresti, kad nuomos dalykas ieškovei buvo gražintas pavėluotai (t. y. ne per Nuomos sutartyje nustatytą terminą), ir atitinkamai, taikant [CK 6.499 straipsnio](#) 1 dalį, priteisti ieškovei iš atsakovo nuomos mokesčių už pavėlavimą gražinti nuomos dalyką laikotarpį.
54. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad [CK 6.499 straipsnio](#) 2 dalyje įtvirtintos teisės normos taikymui neturi teisinės reikšmės atsakovo kasaciniame skunde nurodyta aplinkybė, jog nurodytu laikotarpiu atsakovas automobiliais faktiškai nesinaudojo. Tuo tarpu atsakovo nurodoma aplinkybė, kad dėl pavėluoto nuomos dalyko gražinimo yra kalta pati ieškovė, vengusi priimti nuomotus automobilius, byloje teismu nebuvo nustatyta (šios nutarties 48 punktas). Tačiau, atsakovo kasacinio skundo argumentai nesudaro teisinio pagrindo teigti, kad apeliacinės instancijos teismas, tenkindamas ieškovės reikalavimą dėl 100 474,12 Eur tiesioginių nuostolių atlyginimo priteisimo, būtų pažeidęs materialiosios teisės normas ir kad dėl to atsakovo skundžiama apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalis turėtų būti panaikinta.

Dėl sutarčių aiškinimo taisyklių netinkamo taikymo

55. Ginčo šalis siejant sutartiniais teisiniais santykiais dėl šalių teisių ir pareigų apimtį pirmiausia turi būti sprendžiama pagal jų sudarytos sutarties nuostatas, o teismo pareiga tinkamai kvalifikuoti ginčo teisinius santykius sietina su teismo pareiga tinkamai išaiškinti šalių sudarytą sutartį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-35-823/2021](#), 50 punktas). Sutarties laisvės principas suteikia šalims galimybę laisva valia susitarti dėl sutarties turinio, sutartimi priimamam išporeigojimui, jo vykdymo tvarkos ir kt. ([CK 6.156](#) straipsnis), todėl tuo atveju, kai sutarties sąlygos neprieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ar gerai moralei, sutarties šalys yra saistomos sutartiniu išporeigojimu vykdymo tokiu būdu, kokiu jos pačios susitarė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-295-219/2020](#), 35 punktas). Taikant įstatyme įtvirtintas ir teismų praktikoje pripažintas sutarčių aiškinimo taisykles, turi būti kiek įmanoma tiksliau išsiaiškinta šalių valia, išreikšta joms sudarant sutartį ir prisimant iš tokių sutarčių kylančius išporeigojimus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-37-387/2022](#) 38 punktą).
56. Byloje nustatyta, kad Nuomos sutartimi šalys susitarė, jog sutarčiai pasibaigus nuomininkas privalo perduoti gaisrines kopėčias nuomotojui suremontuotas, techniškai tvarkingas, tokios pačios komplektacijos kaip ir sutarties pasirašymo dieną, kartu su visais pakeitimais, kurie negali būti atskirti nuo automobilių nepadarius jiems žalos, bei tokios būklės, kuri atitinka natūralų automobilių nusidėvėjimą. Prie natūralaus nusidėvėjimo nėra priskiriami kėbulo įlenkimai, ryškūs įbrėžimai, salono dangos įplėšimai, pradeginimai, dėl intensyvaus automobilio plovimo atsiradę dažų sluoksnio nusidėvėjimas, dėl neteisingo naudojimosi, valymo ar plovimo atsiradę kėbulo, stiklų subraižymai, sulaužyti dekoratyviniai ratų gaubtai, neveikiantys prietaisai ir mechanizmai ir pan. Jei gražinamų kopėčių būklė neatitinka sutartyje nurodytų reikalavimų, nuomininkas privalo savo sąskaita pašalinti defektus, atsiradusius dėl jo kaltės, ir atlyginti išlaidas nepriklausomam ekspertui, kuris savo raštinėje ataskaitoje patvirtina, kad automobilio defektai viršija normalaus automobilių nusidėvėjimo lygį. Nepriklausomą ekspertą sutarties šalys pasitelkia rašytiniu susitarimu (Nuomos sutarties 40, 42, 43 punktai).
57. Apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl ieškovės reikalavimo priteisti iš atsakovo nuostolių, susijusių su nuomos dalyko trūkumais ir apgadinimu, atlyginimą, nurodė, kad sąvoka „normalus automobilių nusidėvėjimas“ nagrinėjamos bylos kontekste turi būti suprantama ir aiškinama atsižvelgiant į nuomos sutarties tikslą ir pagrindines atsakovo veiklos, kuriai vykdyti atsakovas išsinuomojo automobilius, pobūdį – gaisrams gesinti, todėl ieškovė, įrodinėdama nuostolių, patirtų dėl jai sugrąžinto nuomos dalyko trūkumų, faktą bei dydį, turėjo įrodyti ne bet kokias nuomos dalyko trūkumus ištaisyti reikalingas išlaidas, bet tik tas išlaidas, kurios reikalingos ištaisyti trūkumus, nepriskirtiniams tokioje specifinėje veikloje naudotų daiktų normaliam nusidėvėjimui. Pripažinęs, kad ieškovė neįrodė, jog jai gražinto nuomos dalyko nusidėvėjimas viršija gaisrų gesinimo veikloje naudojamų automobilių normalų nusidėvėjimą, apeliacinės instancijos teismas ieškinio reikalavimą dėl išlaidų, susijusių su gražinto nuomos dalyko trūkumų pašalinimu, atlyginimo atmetė.
58. Kasaciniame skunde ieškovė, nesutikdama su šia apeliacinės instancijos teismo išvada, nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai neatsižvelgė į tai, jog šalys Nuomos sutarties 42 punkte buvo aiškiai aptarusios, kokios nuomos dalyko trūkumai nepriskirtini prie normalaus nusidėvėjimo. Ieškovės teigimu, ignoruodamas Nuomos sutarties šalių aiškiai išreikštą valią ir teisiškai reikšmingomis pripažindamas šalių sutartyje neapartas aplinkybes (nuomos dalyko naudojimą „intensyviai ir esant ekstremalioms situacijoms“), apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė sutarčių aiškinimo taisykles. Teisėjų kolegija šiuos ieškovės argumentus pripažįsta teisiškai pagrįstais.
59. Kasacinio teismo praktika dėl sutarčių aiškinimo taisyklių yra išsami ir išplėta. Be kita ko, kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad sisteminis sutarties aiškinimo principas reikalauja bet kurią sutarties sąlygą aiškinti atsižvelgiant į visą sutarties kontekstą. Be to, sutartis turi būti aiškinamos sąžiningai. Tai reiškia, kad, aiškinant sutartį, reikia atsižvelgti į abiejų šalių ketinimus, analizuoti visą sutartį, o ne tam tikras jos dalis. Esant lingvistinės sutarties teksto reikšmės ir šalių tikrui ketinimui skirtumui, pirmenybė reikia teikti šalių ketinimams, kuriuos šalys, sudarvdamos sutartį, turėjo omenyje, tačiau šio principo nereikėtų pernelyg suabsoliutinti: sutartis negali būti aiškinama tokiu būdu, jog kuri nors jos sąlyga apskritai netektų prasmės, taptų neįmanoma ją įvykdyti ar pasinaudoti iš jos kylančia teise (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-261/2009](#); 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-9-695/2018](#) 48 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
60. Aiškindamas rašytine forma sudarytos sutarties turinį, teismas pirmiausia atsižvelgia į rašytinės sutarties tekstą. Jei jis yra aiškus ir neprieštarauja kitoms byloje nustatytoms aplinkybėms, teismas, sprenddamas dėl sutarties turinio (šalių teisių ir pareigų), turi pagrindą daryti išvadą, kad tikroji šalių valia sutampa su rašytiniu sutarties tekstu, ir remtis lingvistiniu sutarties aiškinimu. Tokiu atveju, jei rašytinės sutarties tekstas yra neaiškus arba jis prieštarauja kitoms byloje nustatytoms aplinkybėms, teismas, aiškindamas tikrąjį sutarties turinį, turi nustatyti, ar lingvistinis sutarties turinio aiškinimas neprieštarauja tikrajai sutarties šalių valiai. Kokiomis aplinkybėmis remiantis aiškintina valia – kiekvienos konkrečios bylos dalykas. Jis priklauso nuo to, kokiomis aplinkybėmis, pagrįsdamos savo versiją dėl tikrosios valios, remiasi ir kokias

aplinkybes įrodinėja šalys. Teismas dėl jų sprendžia remdamasis įrodymų pakankamumo taisykle. Tokiu atveju svarbiomis pripažįstamos visos aplinkybės, kuriomis remiantis gali būti nustatoma, dėl ko iš tikrųjų sudarydamos sutartį susitarė šalys (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-260-695/2017](#), 23 punktas).

61. Tai, jog įstatyme neteikiamas prioritetas pažodiniam sutarties aiškinimui, nereiškia, kad gali būti ignoruojamas sutarties tekstas ir jos sąlygose vartojamų žodžių ar žodžių junginių bendrinė, visuomenėje nusistovėjusi reikšmė. Visuotinai priimtų ir analogiškų šalis protingų asmenų vienodai suprantamų posakių (terminų) vartojimas sudarant sutartį yra viena priemonių, užtikrinančių teisinį tikrumą ir sutarties šalių teisėtų lūkesčių apsaugą. Siurprizinis, priešingas įprastinei prasmei sutarties tekste vartojamų posakių (sąvokų) aiškinimas, nepagrįstas įstatyme nustatytomis sutarčių aiškinimo taisyklėmis, teismo sprendime yra negalimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-137/2011](#); 2013 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-120/2013](#); 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-200-219/2015](#); kt.).
62. Teisėjų kolegija pažymi, kad, atsižvelgiant į aptartus sutarčių aiškinimo principus, aiškinant Nuomos sutartyje vartojamą sąvoką „normalus nusidėvėjimas“, visų pirma turi būti atsižvelgiama į tai, kaip ši sąvoka yra šalių apibrėžta pačioje Nuomos sutartyje. Apeliacinės instancijos teismo sprendime akcentuojama būtinybė, aiškinant sutartį, be kita ko, atsižvelgti į jos tikslą negali visiškai paneigti sutarties šalių galinybės susitarti dėl sutartimi prisiimanų įsipareigojimų turinio ir jų vykdymo tvarkos (šios nutarties 55 punktas).
63. Šiuo atveju, kaip pagrįstai nurodo ieškovė, šalys Nuomos sutartyje (jos 42 punkte) aiškiai susitarė, kokio pobūdžio nuomos dalyko trūkumai nebus laikomi normaliu nusidėvėjimu. Ši sutarties sąlyga nėra vienos iš bylos šalių nebuvo ginčijama, todėl apeliacinės instancijos teismas, priimdamas skundžiamą sprendimą, privalėjo ja vadovautis. Atkreiptinas dėmesys, kad atsakovas nagrinėjamoje byloje neįrodinėjo, jog lingvistinė Nuomos sutarties 42 punkto formuluoatė neatitinka tikrųjų sutarties šalių ketinimų (šios nutarties 60 punktas), be to, byloje nustatyta ir šalių neginčijama, kad Nuomos sutarties sąlygas renšė būtent atsakovas. Pagal [CK 6.193 straipsnio](#) 4 dalį, kai abejojama dėl sutarties sąlygų, jos aiškinamos tas sąlygas pasiūliusios šalies nenaudai ir jas priėmusios šalies naudai.
64. Apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas ieškovės reikalavimą priteisti iš atsakovo nuostolių, susijusių su ieškinyje nurodytais nuomos dalyko trūkumais, atlyginimą, skundžiamame sprendime neanalizavo ir nevertino, kurie iš ieškovės įrodinėjamų trūkumų (ne)patenka į Nuomos sutarties 42 punkte nurodytą išimtį (ieškovės teigimu, visi ieškinyje nurodyti trūkumai yra būtent tokie), t. y. iš esmės nesivadovavo šiuo Nuomos sutarties punktu, taip pažeisdamas anksčiau aptartus sutarčių aiškinimo principus, visu pirma, būtinybę sutartį aiškinti sistemškai, neignoruoiant nė vienos ios sąlygos. Šis pažeidimas galėio turėti itakos neteisėto sprendimo priėmimui, kadanei šiam ieškovės reikalavimui išspręsti reikšmingos faktinės aplinkybės apeliacinės instancijos teismo nebuvo tinkamai nustatytos ([CPK 359 straipsnio](#) 3 dalis, 346 straipsnio 2 dalies 1 punktas).

Dėl įrodinėjimą reglamentuojančių proceso teisės normų aiškinimo ir taikymo, apeliacijos ribų peržengimo

65. [CPK 12](#) straipsnyje nustatytas *rungimosi civiliniame procese principas lemia tai, kad žalos dydžio įrodinėjimo našta tenka nukentėjusiam asmeniui, t. y. žalos dydį turi įrodyti asmuo, teigiantis, kad jos patyrė* (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-307/2007](#); 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-351/2011](#)). Teismas gali priimti sprendimą dėl žalos atlyginimo tik tada, kai nurodytomis įrodinėjimo priemonėmis pasiekiamas įstatyme įtvirtintas įrodinėjimo tikslas – teismo išitkinimas, kad nukentėjęs asmuo yra patyręs atitinkamo dydžio žalą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-130-378/2016](#), 11 punktas).
66. Tais atvejais, kai sugadintas turtas neatkurtas ir dėl to nukentėjęs asmuo dar neturėjo realių išlaidų, žalos dydis gali būti apskaičiuojamas. Kasacinio teismo praktikoje nuosekliai pažymima, jog tokiu atveju svarbu, kad padaryta žala būtų nustatyta objektyviai, pagal teisės aktu reikalavimus ir kriterijus. Žalos dydis tokiuose ginčiuose gali būti įrodinėjamas visais įstatymo reikalavimus atitinkančiais įrodymais (turto vertintojo pažymomis, samatomis, kt.). laikantis bendrųjų įrodinėjimo civiliniame procese taisyklių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-166/2009](#); 2014 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-417/2014](#), kt.).
67. Įrodinėdama savo reikalavimą dėl nuostolių, susijusių su jai grąžinto nuomos dalyko trūkumais, atlyginimo, ieškovė rėmėsi 2019 m. balandžio 16 d. antstolės D. M. faktinių aplinkybių konstatavimo protokolu [Nr. 12-19-386](#), kuriame konstatuoti gaisrinių transporto priemonių (kopėčių) trūkumai, taip pat „Magirus GmbH“ sudarytu kopėčių M39L remonto darbų atlikimo pasiūlymu (sąmatomis), UAB „Skuba“ pateikta preliminarია kopėčių važiuoklių remonto kaina ir „Iksados“ gamybinio ir techninio centro nustatytais trūkumais pagal preliminarias remonto sąmatas. Tuo tarpu atsakovas bylą nagrinėjant tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teisme laikėsi pozicijos, kad ieškovė, priimdama nuomos dalyką, sutiko jį priimti perdavimo–priėmimo aktuose nurodytos būklės, perdavimo–priėmimo aktus, kuriuose neužfiksuoti grąžinamų kopėčių trūkumai, pasirašė, šių aktų neginčijo, todėl neturi teisės reikalauti žalos dėl nuomos dalyko trūkumų atlyginimo.
68. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamu sprendimu pripažino pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvadą, kad perdavimo–priėmimo aktų pasirašymas savaime nepatvirtina, jog buvo tinkamai įvykdyti visi nuomininko įsipareigojimai pagal Nuomos sutartį, taip pat sutiko, kad sąmatos yra tinkamas įrodymas žalos dydžiui nustatyti, nes jose įvardyti gaisrinių kopėčių techniniai trūkumai ir jų remonto kainos, o atsakovas šių įrodymų neginčijo ir neteikė teismui įrodymų, kurie paneigtų ieškovės nurodytas aplinkybes. Tačiau, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, reikalaudama žalos dėl grąžinto nuomos dalyko trūkumų atlyginimo, ieškovė šioje byloje privalėjo pateikti būtent nepriklausomo eksperto ar specialisto įvertinimą dėl nuomos dalyko nusidėvėjimo lygio, neatitinkančio buvusių jo eksploataavimo sąlygų. Ieškovei tokio įrodymo nepateikus, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad ieškovės pateikti įrodymai yra nepakankami nuomos dalyko nusidėvėjimo lygiui įvertinti pagal Nuomos sutarties 42 ir 43 punktus, todėl ši ieškovės reikalavimą atmetė.
69. Ieškovė, nesutikdama su šia apeliacinės instancijos teismo išvada, kasaciniame skunde nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas pažeidė rungimosi principą ir įrodinėjimo taisykles, taip pat peržengė bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribas, nes dėl ieškovės pateiktų įrodymų leistinumo ir pakankamumo sprendė remdamasis argumentais, kuriais nėra viena iš ginčo šalių nesirėmė. Ieškovė taip pat atkreipia dėmesį į apeliacinės instancijos teismo išvadą šiuo klausimu prieštaraujamą, viena vertus, ieškovės pateiktus įrodymus pripažįstant tinkamais (ir jai tenkančią įrodinėjimo pareigą iš dalies įvykdyta), o atsakovo atsikirtimus – nepagrįstais, kita vertus, visiškai atmetant ieškovės reikalavimą dėl konkretaus įrodymo (nepriklausomo eksperto ar specialisto įvertinimo) nepateikimo. Šie ieškovės argumentai yra teisiskai pagrįsti.
70. Minėta, kad pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką žalos faktas ir dydis ginčiuose dėl turto sugadinimo gali būti įrodinėjamas visais įstatymo reikalavimus atitinkančiais įrodymais. Įrodymais [CPK 177 straipsnio](#) 1 dalies prasme yra pripažįstami bet kokie faktiniai duomenys, kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad egzistuoja arba neegzistuoja tam tikros faktinės aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku. Bylai teisingai išspręsti reikšmingi faktiniai duomenys gali būti nustatyti įvairiomis įrodinėjimo priemonėmis – [CPK 177](#) straipsnio 2 dalyje yra įtvirtintas pavyzdinis (nebaigtinis) tokių priemonių sąrašas. Tam tikrų faktinių aplinkybių įrodinėjimas [CPK 177 straipsnio](#) 3 dalies prasme gali reikalauti išimtinai tik specialiųjų įrodinėjimo priemonių, tačiau toks reikalavimas, kad atitinkamos faktinės aplinkybės turi būti

įrodinėjamos konkrečiomis įrodinėjimo priemonėmis, turi būti aiškiai ir tiesiogiai nustatytas proceso įstatyme arba įstatyme, reglamentuojančiame vieną ar kitą materialųjį teisinį santykį, iš kurio yra kildinamos siekiamos patvirtinti ar paneigti faktinės aplinkybės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-383-219/2019, 34 punktas).

71. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad vien ta aplinkybė, jog šalys Nuomos sutarties 43 punkte įtvirtino galimybę normalų automobilių nusidėvėjimą viršijančius defektus nustatyti pasitelkiant nepriklausomą ekspertą, kurio samdymo išlaidas apmoka atsakovas, nereiškia, jog nuomos dalyko sugadinimai ieškovės gali būti įrodinėjami išimtinai tik šia įrodinėjimo priemone. Ieškovei pateikus teismui žalos dydį ir faktą patvirtinančius įrodymus, kuriuos pats apeliacinės instancijos teismas pripažino tinkamais, įrodinėjimo našta, kad ieškovės pateiktuose įrodymuose nurodyti sugadinimai neviršija Nuomos sutartyje sulgyto nusidėvėjimo lygio, t. y. kad atsakovas už šiuos trūkumus nėra atsakingas, teko atsakovui, o jis, kaip minėta, jokių tai patvirtinančių įrodymų teismui neteikė ([CPK 178 straipsnis](#)).
72. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad pagal [CPK 320 straipsnį](#) apeliacinio skundo ribas paprastai nustato faktiniai ir teisiniai argumentai, kurių pagrindu ginčijamas pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumas ir pagrįstumas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-484/2013). Draudimas išeiti už apeliacinio (atskirojo) skundo ribų yra dispozityvumo principo, be kita ko, reiškiančio, kad teismas nekelia bylos savo iniciatyva, o bylos nagrinėjimo teisme ribas apibrėžia ginčo šalys. išraiška apeliaciniame procese (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-220-687/2016, 37 punktas).
73. Išėjimas už apeliacinio skundo ribų yra tada, kai teismas pakeičia ar panaikina žemesnės instancijos teismo sprendimą dėl teisškai reikšmingų faktinių pagrindų, kuriais apeliaciniame skunde nesiremiama ir įstatymas nesuteikia galimybės išeiti už apeliacinio skundo ribų tuo klausimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-237/2008; 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-224-701/2019, 39 punktas). Kai teismas *ex officio* peržengia ginčo ribas, savo aktyvaus procesinio elgesio priežastis jis turi pagrįsti, motyvuoti, tinkamai ir iš anksto apie tai informuoti proceso šalis, priimdamas rašytinę arba žodinę nutartį ([CPK 290 straipsnis](#)), suteikti joms galimybę pateikti savo poziciją. Apeliacinės instancijos teismas turi pranešti dalyvaujantiems byloje asmenims apie ketinimą peržengti apeliacinio skundo ribas, nurodyti nagrinėjimo, peržengus apeliacinio skundo ribas, teisinį pagrindą, suteikti teisę byloje dalyvaujantiems asmenims dėl to visa apimtimi pasisakyti (raštu arba žodžiu) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-242-684/2020, 46 punktas; kt.).
74. Kasacinio teismo praktikoje taip pat ne kartą akcentuotas draudimas teismui priimti siurprizinį, t. y. bylos šaliai netikėtą, sprendimą. Teismo procesinis sprendimas (ar jo dalis) gali būti pripažįstamas siurpriziniu, jei jis grindžiamas argumentais ir įrodymais, apie kuriuos ginčo šalys nebuvo žinoma ir ji neturėjo galimybės dėl jų pasisakyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-58-823/2022, 45 punktas).
75. Kaip matyti iš bylos duomenų, argumentai, kuriais remdamasis apeliacinės instancijos teismas atmetė ieškovės reikalavimą dėl nuostolių, susijusių su jai grąžinto nuomos dalyko trūkumais, atlyginimo, atsakovo apeliaciniame skunde nebuvo nurodyti. Nors atsakovas apeliaciniame skunde argumentavo, kad ieškovės pateiktos samatos nėra tinkamas įrodymas žalos dydžiui nustatyti (nes, ieškovei nepateikus mokėjimo dokumentų, nepagrindžia nuostolių realumo), šis atsakovo argumentas, kaip jau minėta, apeliacinės instancijos teismo buvo atmestas (apeliacinės instancijos teismo sprendimo 58 punktas). Esant tokioms aplinkybėms teisškai pagrįstu pripažintinas ieškovės argumentas, kad apeliacinės instancijos teismas, priimdamas skundžiamą sprendimą, peržengė apeliacinio skundo ribas, nepateikdamas tokio savo procesinio elgesio motyvų ir apie tai įstatymų nustatyta tvarka neinformavęs ginčo šalių, tokiu būdu nepagrįstai apribodamas ieškovės procesines teises ir priimdamas jai siurprizinį sprendimą.
76. Teisėjų kolegija taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad, pagal kasacinio teismo nuosekliai formuojamą praktiką, tuo atveju, kai žalos padarymo faktas, kaip pagrindas prievolei dėl žalos atlyginimo atsirasti, yra įrodytas, ieškinys dėl žalos atlyginimo negali būti atmestas tik tuo pagrindu, kad suinteresuota šalis tinkamai neįrodė patirtų nuostolių dydžio (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-220-916/2015; 2018 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-915/2018, 28 punktas; 2022 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-258-823/2022, 80 punktas). Apeliacinės instancijos teismo sprendimas visiškai atmesti ieškovės reikalavimą dėl žalos atlyginimo iš esmės remiantis tuo, kad ieškovė tiksliai neįrodė patirtų nuostolių dydžio (apeliacinės instancijos teismo sprendimo 59–60 punktai), šios praktikos neatitinka.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

77. Apibendrinama išdėstytus argumentus teisėjų kolegija nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl ieškovės reikalavimo priteisti jai 100 664,09 Eur tiesioginių nuostolių už nustatytus nuomos dalyko trūkumus atlyginimo, pažeidė įstatyme ir kasacinio teismo praktikoje įtvirtintas sutarčių aiškinimo taisykles, taip pat nenurodydamas tokio savo procesinio elgesio motyvų peržengė bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribas, neteisingai aiškino ir taikė įrodinėjimą reglamentuojančias proceso teisės normas. Nurodyti teisės normų pažeidimai yra tokio pobūdžio, dėl ko galėjo būti neteisingai išspręsta byla ([CPK 329 straipsnio 1 dalis](#)). Atsižvelgiant į tai, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai nenustatė faktinių aplinkybių, reikšmingų sprendžiant dėl ieškovei nuomos dalyko sugadinimu padarytos žalos fakto ir dydžio, o faktinių aplinkybių nustatymas ir vertinimas nepriskirtinas kasacinio teismo kompetencijai, nustatyti teisės normų pažeidimai sudaro pagrindą panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria atmestas ieškovės reikalavimas dėl 100 664,09 Eur nuostolių atlyginimo, taip pat nuo šios sumos apskačiuotų kompensacinių palūkanų priteisimo, ir šią bylos dalį grąžinti iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui ([CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas](#)).
78. Atsakovui kasacinio skundo argumentuotai nepagrindus, kad apeliacinės instancijos teismas, tenkindamas ieškovės reikalavimą dėl 100 474,12 Eur tiesioginių nuostolių atlyginimo priteisimo, pažeidė materialiosios teisės normas (šios nutarties 54 punktas), ši apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalis paliekama nepakeista, o atsakovo kasacinis skundas atmetamas.
79. Kasaciniam teismui nusprendus bylos dalį grąžinti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, bylos šalių ir teismo turėtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti apeliacinės instancijos teismui ([CPK 93 straipsnis](#)).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

nutaria:

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. liepos 4 d. sprendimo dalį, kuria panaikinta Vilniaus apygardos teismo 2021 m. rugpjūčio 17 d. sprendimo dalis priteisti iš atsakovo Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 100 664,09 Eur nuostolių atlyginimo, 4136,88 Eur kompensacinių palūkanų ir 5 proc. procesinių palūkanų nuo šios sumos priteisimo, taip pat Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. liepos 4 d. sprendimo dalį, kuria šalims paskirstytos

bylinėjimosi išlaidos, ir šią bylos dalį perduoti iš naujo nagrinėti Lietuvos apeliaciam teismui.

Kitą Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. liepos 4 d. sprendimo dalį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balynienė

Artūras Driukas

Virgilijus Grabinskas